

door Ron van der Spoel uit 'In gesprek over de preek'

1 Spreken over preken

Met preken weet je het maar nooit. Als predikant krijg je na afloop van de dienst of later in de week de meest uiteenlopende reacties op dezelfde preek. Sommigen konden er niets mee, anderen heeft het diep geraakt. Als je maar genoeg van die tegenstrijdige reacties op je preken krijgt, kan de neiging ontstaan om maar gewoon te doen wat jezelf het beste lijkt, want je doet het toch nooit voor iedereen goed. Dat klinkt aannemelijk, maar heeft een gevaar in zich. Door maar te doen wat je zelf denkt dat goed is bij het voorbereiden en houden van een preek, maak je het preken tot een puur subjectief gebeuren waarin je niet meer bent aan te spreken op de kwaliteit van de verkondiging. Je wordt onaantastbaar als prediker, niet meer te corrigeren. Spreken over je preken blijkt dan heel gevoelig te liggen, je voelt je aangevallen en relativeert het commentaar weg met de gedachte dat de andere gemeenteleden er wel iets mee konden.

2 Criteria

Willen we blijven groeien in de verkondiging, willen we aanspreekbaar blijven over onze preken, is het nodig om te midden van alle subjectieve en emotionele opmerkingen te zoeken naar een aantal heldere criteria waaraan een goede preek zou moeten voldoen. Criteria die theologisch doordacht zijn, zodat er ergens een verankering is voor ons spreken over preken.

In de homiletiek wordt hier vanaf haar ontstaan over nagedacht. Iedere keer als er een definitie van preken werd opgesteld, kwam daarbij impliciet de vraag naar voren: wat is een goede preek?

Daarnaast is vooral de laatste jaren een ontwikkeling gaande waarbij preken in de kerkdiensten geëvalueerd worden. Er zijn gemeenten die de bezoekers van de zondagse dienst bij de ingang een evaluatieformulier meegeven waarin de verschillende onderdelen van de dienst beoordeeld kunnen worden. Soms zijn er speciale preek-evaluatieformulieren.

Of een preek goed of niet goed is, wordt dus bepaald door welke preekdefinitie iemand hanteert. Om het eenvoudig te zeggen: wat verwacht je van een preek. Ik denk dat het noodzakelijk is dat iedere prediker voor zichzelf een heldere definitie moet kunnen verwoorden van wat hij of zij met het preken beoogt. Wat is preken en wat hoop je dat er al prekend gebeurt. Dit kan natuurlijk per preek verschillen, maar in de kern is preken altijd weer eenzelfde beweging die je probeert te maken. Probeer als prediker - en doe dat ook eens als hoorder voor jezelf die beweging op papier te zetten. Wat is voor jou een goede preek.

3 Een preekdefinitie

Door het schrijven en lesgeven over preken (zie mijn boek: 'Preken is Prachtig') werd ik gedwongen me rekenschap te geven van mijn preekdefinitie. Mijn persoonlijke definitie en dus ook het antwoord op de vraag wat ik een goede preek vind, is: "Preken is de hoorder overtuigen van de relevantie van de bijbelse boodschap voor het dagelijks leven". In deze ene zin zitten voor mij alle elementen die cruciaal zijn voor een goede preek. Ik loop ze een voor een door.

4 Bijbels

Om te beginnen is een goede preek bijbels. In iedere goede preek wordt het uitgangspunt duidelijk genomen in een afgebakend Schriftgedeelte. Dat doe je ook bij een thematische preek. Altijd moet de verankering in de Schrift op een heldere manier worden aangetoond, moet de Bijbel echt open gaan en worden uitgelegd. Zorg ervoor dat je de kern, de boodschap van het bijbelgedeelte echt duidelijk hebt, dat dat ook het kernpunt van je preek is. De boodschap van de tekst is bij een goede preek ook de boodschap van de preek, zij het meer verbreed en verdiept vanuit het geheel van de Bijbel. Het gaat dus om een heldere bijbelse boodschap

5 Contextueel

Daarnaast is het cruciaal dat die boodschap landt in de context van vandaag, dat het niet een oude geschiedenis is, maar dat het over ons en over onze gemeente en onze wereld gaat. De hoorder moet dus goed in beeld komen in de preek. Toon aan dat de boodschap die je ontdekt hebt relevant is voor

ons leven. Wat er gebeurt tussen God en zijn volk, tussen Jezus en de discipelen, tussen Paulus en de gemeenten heeft alles te maken met mij. Hier raken we het terrein van de hermeneutiek en ik hanteer kort gezegd de relationele hermeneutiek: Elia was een man van gelijke bewegingen als wij (Jacobus 5). Dus is wat daar en toen gebeurde relevant voor mij, want God is niet veranderd en als mens herken ik me zo goed in de gedachten en gevoelens van de mensen die ik in de Bijbel tegenkom. Daarom raakt het me als de boodschap die in een gedeelte centraal staat echt naast mijn leven wordt gelegd: het gaat over mij. Dat doet een goede preek.

6 Transformatie

Een derde kenmerk van een goede preek is dat wat verkondigd wordt niet vrijblijvend is. Preken gaan uiteindelijk niet om het overbrengen van informatie, maar om het teweeg brengen van transformatie. De Bijbel noemt dat bekering en vernieuwing en groeien in geloof. De prediker gelooft in wat hij ontdekt heeft als de bijbelse boodschap voor die zondag en staat daar ook voor. Hij is er eerst zelf doorheen gekropen, is er zelf door veranderd en gegroeid en dan kan je niet meer een vrijblijvend verhaal houden. Dan wil je mensen in die beweging meenemen, ze overtuigen, in beweging brengen. Jij bent geraakt door wat je hebt ontdekt en dat gun je je hoorders ook zo. Dat is de passie die een goede preek kenmerkt, het is de bewogenheid van een prediker die in vuur en vlam is gezet door het Woord en de Geest en die nu verlangt dat iets dergelijks ook met de gemeente zal gebeuren. Daarbij is iedere hoorder weer verschillend, maar zullen ze allemaal merken dat wat ze in deze preek horen er echt toe doet. Een bewogen prediker legt de boodschap niet vrijblijvend bij de gemeente neer. Wat is een goede preek? Een preek die bijbels, relevant en indringend of bewogen is. Ik let er dus op bij iedere preek die maak of hoor of het bijbelgedeelte echt tot leven wordt gebracht, of het echt met mijn leven verbonden is en of ik bij de prediker hoor en zie dat dit echt van groot belang is.

7 Dialoog

Wanneer je voor jezelf helder hebt wat je een goede preek vindt, is het belangrijk dat je dit als prediker ook communiceert met de gemeente. Zij horen of lezen dan wat jouw verwachtingen van een preek zijn en zullen dan begrijpen waarom je preekt zoals je dat doet. Tegelijkertijd kunnen ze daar hun eigen verwachtingen ten aanzien van je preken aan spiegelen. Dit maakt een inhoudelijk gesprek over wat jij als prediker en wat zij als hoorders een goede preek vinden mogelijk. Een gesprek dat verder gaat dan het benoemen van eerste indrukken en onderhuidse gevoelens. Een gesprek over de bijbelse boodschap, over de lijnen naar nu, over hoe je daar als prediker mee de preekstoel of het podium op gaat en hoe je daar als hoorder het leven mee leeft. Dan wordt de vraag naar wat een goede preek is hopelijk het begin van een gezamenlijke zoektocht in de gemeente.

8 Gespreksvragen

Wat vindt U van de vier criteria voor een goede preek: bijbels, contextueel, bewogen en dialogisch - en waarom? Kunt u een voorbeeld geven?

Over de auteur:

Ds. P.L.R. van der Spoel is predikant van de gemeente Kruispunt in Amersfoort. Hij is de oprichter (in 2002) van de interkerkelijke preekbeweging 'Passie voor preken' en tevens docent homiletiek aan de Evangelische Theologische Faculteit in Leuven.